

4. Бородіна Г.І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови у немовному вузі. *Іноземні мови*. 2005. № 2. С. 28–31.

5. Семёнкина И.А. Психические аспекты процесса овладения иностранным языком. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Сер. романо-германська філологія*. 2005. № 667. С. 220–221.

УДК 378.018.43:004]-047.2:281'243-057.87

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.18.22>

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВПЛИВУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

THE THEORETICAL ASPECT OF DISTANCE LEARNING INFLUENCE ON THE FORMATION OF NON-LANGUAGE SPECIALTIES STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE SPEECH COMPETENCE

Мельник Н.М.,

orcid.org/0000-0002-8162-0951

асистент кафедри іноземних мов

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті аналізуються шляхи формування іноземної мовленнєвої компетенції студентів немовних спеціальностей, оскільки здатність спілкуватися іноземною мовою забезпечується через формування цієї компетентності. Також особлива увага приділяється впливу дистанційного навчання на цей процес. Досліджується, як використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) допомагає студентам якісно розвиватися в обраних напрямках, стати конкурентоспроможними завдяки володінню іноземними мовами незалежно від їхнього місця перебування. Запорукою успішної діяльності студентів немовних спеціальностей є формування іноземної мовленнєвої компетентності. У статті розглянуті питання важливості комбінування синхронного й асинхронного режимів для ефективного засвоєння матеріалу, якісного володіння іноземною мовою майбутніми фахівцями немовних спеціальностей. Проаналізована роль цікавих додатків під час навчання, у формуванні іноземної мовленнєвої компетенції студентів немовних спеціальностей. Для якісного засвоєння мовного матеріалу, розвитку комунікативних навичок, набуття та тренування всіх необхідних лінгвістичних навичок із подальшим практичним використанням і спонукання до активного самостійного творчого пошуку важливим є правильний підбір методичних матеріалів. Підготовка майбутніх фахівців немовних спеціальностей має бути комплексною, теоретичною та практично спрямованою, що є стратегічним завданням вищої школи. Навчання студентів іноземної мови та досягнення рівня, достатнього для практичного використання іноземної мови у майбутній професійній діяльності, дозволяє говорити про формування іноземної професійної мовленнєвої компетенції. Володіння іноземною мовленнєвою компетентністю є не тільки складовою частиною професійних умінь у різних сферах діяльності, а й показником культури мислення, а також загальної культури майбутнього фахівця немовних спеціальностей.

Ключові слова: іноземна мовленнєва компетенція, немовні спеціальності, дистанційне навчання, інформаційно-комунікативні технології, синхронні й асинхронні режими навчання.

The ways of students' of non-language specialties foreign language speech competence formation is analyzed in the article, as the ability to speak a foreign language is provided through this competence formation, and special attention is paid to the impact of distance learning on this process. It is investigated how the use of the latest information and communicative technologies (ICT) helps students to develop qualitatively in the chosen areas, to become competitive due to the knowledge of foreign languages, regardless of their location. The key to the successful activity of non-language specialties students is the formation of foreign language speech competence. The importance of combining synchronous and asynchronous modes for more effective learning, future professionals' of non-language specialties quality foreign language is considered in the article. The role of interesting applications while learning, their role in the formation of non-language specialties students' foreign language speech competence is analyzed. There is a correct selection of methodical materials for quality mastering of language material, development of communicative skills, acquisition and training of all necessary linguistic skills with the subsequent practical use and encouragement to active independent creative search. It is concluded that non-language specialties future specialists' training should be comprehensive, theoretical and practical that is a strategic task of higher education. Students' mastering a foreign language and achieving the level that is sufficient for the practical use of a foreign language in future professional activities give us an opportunity to talk about the formation of foreign language professional speech competence. Foreign language speech competence mastering is not only the component of professional skills in various fields of activity, but also an indicator of mentality culture, as well as non-language specialties future specialists' general culture.

Key words: foreign language speech competence, non-language specialties, distance learning, information and communication technologies, synchronous and asynchronous learning modes.

Постановка проблеми. Світ зіштовхнувся із серйозними випробуваннями, до яких не був готовим ніхто. Різні сфери зазнали суттєвих змін, не завжди на краще. Освіта не стала винятком. Значним викликом для нас стало дистанційне навчання, яке вже є вимогою сучасності. Майбутні спеціалісти немовних факультетів отримують новий для себе досвід, здобуваючи знання онлайн, у тому числі вивчаючи іноземні мови. Цей процес не є легким для учасників процесу, у статті розглядаються шляхи формування іншомовної мовленнєвої компетентності студентів немовних спеціальностей. Викладачі іноземної мови ставлять перед собою завдання навчити майбутнього спеціаліста немовних спеціальностей на основі міждисциплінарних зв'язків використовувати іноземну мову як засіб систематичного поповнення своїх професійних знань і як спосіб формування професійних умінь і навичок; застосування форм і методів навчання, що забезпечують формування необхідних професійних здатностей майбутнього фахівця. Однією з основних умов викладання професійної іноземної мови є взаємодія викладачів мовних і профільних кафедр на всіх етапах навчання, включаючи сумісне викладання.

Постановка завдання. Основне завдання статті – дослідити вплив дистанційного навчання на формування іншомовної компетентності фахівців немовних спеціальностей. Важливою складовою частиною наших наукових пошуків є теоретичне обґрунтування опанування знаннями та навичками студентів під час дистанційного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення питання впливу дистанційного навчання на рівень викладання іноземних мов вперше досліджено у докторській дисертації П. Сердюкова. Кандидатська дисертація Н. Муліної присвячена методиці розробки та використання дистанційного курсу англійської мови студентами закладів вищої освіти. Сучасні автори у виявляють значний інтерес до проблем міжкультурного навчання студентів. Вплив іншомовної компетентності на професійне становлення фахівців немовних спеціальностей досліджували такі вчені, як Л. Біркун, Р. Джонсон, І. Зимна, Г. Китайгородська, С. Козак, Е. Пасов, В. Сафонов, Д. Хаймс та ін. Науковці зазначають, що іншомовна мовленнєва компетентність є невід'ємною складовою частиною підготовки студентів немовних спеціальностей, оскільки надає можливість продуктивної взаємодії з навколишнім світом, тобто сприяє успішному професійному становленню майбутнього фахівця. Е. Полат,

Н. Коряковцева, Е. Соловова, В. Демкина, І. Дмитрієва, М. Карпенко й інші досліджують проблеми організації дистанційної освіти. Такі дослідники, як Дж. Равен, О. Пометун, Н. Морзе, Ю. Татур, В. Байденко, В. Болотов, А. Хуторской, В. Краєвський, В. Серіков, А. Пінський, І. Зимняя, О. Жук, В. Воскресенський, А. Макаров зверталися до питань формування компетентності засобами навчання. Теоретичні та практичні аспекти дистанційного навчання були розглянуті у дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених J.E. Adams [1], F. Bodendorf [2], H. Dichanz [3], G. Hoppe [4], J. Kettunen [5], A.A. Андреева [6], В.Ю. Ващенко [7], К.Р. Колос [8], В.О. Куклева [9]. Питанням забезпечення повної компетентності фахівця через дистанційне навчання присвятили свої роботи дослідники П. Уїлямс, М. Пархар.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання є великим проривом у здобуванні вищої освіти, формуванні іншомовної мовленнєвої компетентності учасників процесу, що відкриває нові перспективи розвитку у цій галузі. У зв'язку з поширенням Covid-19 стала популярною дистанційна форма навчання, хоча для України вона не є новою. Ще у 1997 р. дистанційне навчання в Україні започаткували Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харківський національний університет радіоелектроніки та Львівський інститут менеджменту.

Дистанційне навчання (ДН) – це організований засобами ІКТ із використанням дистанційного курсу навчальний процес, якому притаманні всі особливості звичайного (очного) навчального процесу. Дистанційне навчання, за визначенням А.А. Андреева, – це синтетична, інтегральна, гуманістична форма навчання, що ґрунтується на використанні широкого спектру традиційних і нових інформаційних технологій і їхніх технічних засобів, які використовуються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем і студентом, коли процес навчання не залежить від їхнього розташування у просторі та часі, а також від конкретної освітньої установи. Ефективність такого навчання залежить насамперед від якості методичного наповнення, що супроводжує кожне заняття. Методичні матеріали для дистанційного вивчення повинні бути спрямовані на самостійний розвиток іншомовної мовленнєвої компетентності студентів, набуття та тренування всіх необхідних лінгвістичних навичок, забезпечувати необхідні умови для засвоєння нового мовного матеріалу з подальшим

практичним використанням, спонукати до активного самостійного творчого пошуку.

Впровадження, тобто оптимізація отримання знань завдяки інформаційним технологіям є хорошою альтернативою традиційним методам навчання, хоча і не нівелює їх. Вимоги до формування іншомовної компетенції фахівця немовних спеціальностей зростають, оскільки постає гостра потреба в конкурентоспроможних спеціалістах у всіх сферах. Реалізація цього процесу відбувається під час отримання освіти у виші, досить часто за допомогою дистанційного навчання.

Сучасна освіта зіштовхнулася з багатьма обставинами та труднощами, подолання яких було би неможливим без впровадження дистанційної форми навчання. Незважаючи на те, що вивчення іноземних мов і раніше супроводжувалося онлайн-ресурсами, цілковитий перехід на цю нову систему навчання значно змінив підхід до її вивчення та вплив на мотивацію студентів.

Дистанційне навчання трактують по-різному. А.В. Хуторський розглядає дистанційне навчання як навчання, під час якого учасники процесу, тобто суб'єкти навчання знаходяться на відстані та здійснюють освітній процес методом використання засобів телекомунікацій [10].

Беззаперечним позитивним моментом дистанційного навчання є його доступність, студенти не прив'язані до конкретного місця, що також значно вигідніше матеріально. Швидкий доступ до ресурсів, у тому числі іншомовних, використання різноманітних видів діяльності, самостійна робота та постійне зосередження роблять процес набування іншомовної компетентності студентами немовних спеціальностей легшим і цікавішим. Під час онлайн занять у виші студенти немовних спеціальностей вдосконалюють навички читання, письма, говоріння й аудіювання; розвивають навички говоріння іноземною мовою в межах повсякденної та професійної тематики; розвивають навички роботи з технічними засобами у процесі вивчення іноземної мови; готуються до участі в олімпіадах, конференціях і міжнародних програмах.

Через зростання вимог до рівня дистанційного навчання, якісної комунікації онлайн, додатки, до яких звикли викладачі та студенти під час проведення занять з іноземної мови, а саме Zoom, Google Meet, Microsoft Teams та Cisco WebEx, оптимізували свою роботу, збільшивши кількість учасників і запропонували низку безкоштовних функцій. Гарно зарекомендувала себе нова функція Meet Now від Skype, оскільки студентам не потрібно встановлювати додаток і створювати

обліковий запис, достатня наявність браузера, останніх версій Chrome чи Edge. Технології дистанційного навчання вирішили деякі проблеми, які стояли на шляху до опанування іноземними мовами онлайн. Так, наприклад, односторонні системи (використання презентацій із подальшим розсиланням студентам немовних спеціальностей) втратили свою актуальність, Відсутність безпосередньої двосторонньої взаємодії, що характеризує багато програм дистанційної освіти, суперечить цілям викладання іноземної мови, проте, використовуючи цю взаємодію, дистанційні технології можуть підтримувати цілісність викладання іноземної мови. Навчальні стратегії, які заохочують до діалогу між учнем і викладачем і автономію учнів у ситуаціях дистанційного навчання, повинні бути включені у навчання. Легкість, мобільність та організованість відіграють важливу роль в організації процесу навчання, тому разом із набуттям іншомовної мовленнєвої компетенції студенти набувають і інших корисних компетенцій, які є складниками їхньої професійної компетентності.

Вивчення іноземних мов відбувається у світі онлайн-освіти синхронно або асинхронно. Синхронний формат означає безпосередню участь у процесі навчання, тут і тепер (аудіо- чи відеозв'язок, спілкування у чаті, телекомунікаційні проекти, питання, відеоконференція, віртуальний клас). Асинхронний режим може охоплювати різноманітні засоби інформації, аудіо- та відеоуроки (але не обмежуватися ними). За допомогою асинхронного режиму навчання здобувачі освіти працюють у власному темпі й у зручний для себе час. Викладачі встановлюють термін виконання завдань, записують короткі відеоуроки чи завдання для самостійного опрацювання майбутніми фахівцями немовних спеціальностей. За допомогою асинхронних методів навчання всі учасники системи дистанційної освіти отримують доступ до методичної бази, що повинна супроводжувати навчальний процес без будь-якого часового та просторового обмеження (електронних підручників і методичних вказівок, друкованих матеріалів із вправами та тестами, відтворених новітніми засобами мультимедіа або створених у системі Moodle, автентичних аудіо- та відеоматеріалів, web-форумів і web-сторінок і т.д.) [11].

Важливим компонентом комунікативної культури та невід'ємним складником здобування освіти студентами немовних факультетів є формування іншомовної мовленнєвої компетентності [12]. Мовленнєва компетентність

є складовою частиною іншомовної комунікативної компетентності та передбачає володіння чотирма видами вмінь: аудіюванням, говорінням, читанням і письмом. Володіння іншомовною мовленнєвою компетентністю є не тільки складником професійних умінь у різних сферах діяльності, а й показником культури мислення, а також загальної культури людини. Мовленнєва компетенція – це ще й уміння адекватно і доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміку, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення. Принцип навчання мовлення за умов спілкування лежить в основі комунікативного підходу. Сутність комунікативного підходу до навчання іноземних мов полягає у тому, що навчальний процес спрямований на розвиток практичних умінь володіння мовою як засобом спілкування у різноманітних реальних життєвих ситуаціях, отже, формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь відбувається завдяки здійсненню індивідами іншомовної мовленнєвої діяльності. Цей підхід визначився внаслідок осмислення наукових досягнень у галузі лінгвістики, зокрема комунікативної лінгвістики, психології та теорії діяльності, що відображено у роботах із психології та методики навчання іноземних мов [13; 14].

Досліджуючи питання формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей, ми розглядаємо мовленнєву компетентність як вміння користуватися іноземною мовою у процесі різних видів комунікації у ділових ситуаціях, правильно використовувати мовні та мовленнєві норми, вибирати комунікативну поведінку, що відповідає ситуації ділового мовлення.

Завданнями викладачів щодо удосконалення мовленнєвих компетенцій студентів немовних спеціальностей є не лише удосконалення безпосередньо навичок спілкування іноземною мовою

та розширення лексичного запасу ділової іноземної мови, а також формування основних понять необхідних для коректної професійної та ділової поведінки. Навчання студентів іноземної мови й досягнення рівня, що є достатнім для практичного використання іноземної мови у майбутній професійній діяльності, дозволяє говорити про формування іншомовної професійної мовленнєвої компетенції. Здатність студентів спілкуватися іноземною мовою забезпечується формуванням у них іншомовної комунікативної компетенції, зміст якої зумовлений такими видами компетенції: мовною, мовленнєвою та соціокультурною. Важливою ланкою формування професійної комунікативної компетенції майбутніх фахівців немовних спеціальностей є формування іншомовної мовленнєвої компетенції з огляду на специфіку іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей.

Висновки. Проаналізувавши низку наукових праць, а також розглянувши цю тему, ми дійшли висновку про те, що формування іншомовної мовленнєвої компетентності студентів немовних спеціальностей потребує чіткої постановки завдань, цілей, задоволення вимог учасників процесу, має відповідати меті професійної підготовки. Сумуючи все вищесказане, ми розуміємо, що підготовка майбутніх фахівців немовних спеціальностей має бути комплексною, теоретичною та практично спрямованою, що є стратегічним завданням вищої школи.

Випускник ЗВО, який поставить собі за мету розвинути іншомовну мовленнєву компетентність, зможе у своїй діяльності досягти успіху завдяки доступу та розумінню іншомовних джерел, веденню переговорів з іноземними партнерами та поїздкам закордон. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у пошуку форм і методів дистанційного навчання, специфічних для формування іншомовної мовленнєвої компетентності студентів немовних спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Adams J. E-learning offer myriad opportunities for rapid talent development [Electronic resource] Jean Adams T+D. 2008. March. P. 69–73. URL: of access: <http://yellowedge.files.wordpress.com/2008/03/adams.pdf>
2. Bodendorf F. Computer in der fachlichen und universitären Ausbildung. München, 1990. 131 p.
3. Dichanz H. E-Learning: Begriffliche, psychologische und didaktische Überlegungen zum "electronic learning". Dichanz H., Ernst A. *Medienpädagogik*. 2001. URL: http://www.medienpaed.com/00-2/dichanz_ernst1.pdf. 29
4. Gabriela Hoppe. Classification and Sustainability Analysis of E-learning Applications. Universität Hannover, 2003. 243 p.
5. Kettunen J. Strategy Process in Higher Education. *Journal of Institutional Research*. Vol. 15. № 1. 2010. P. 16–27.
6. Андреев А.А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. URL: <https://www.dissercat.com/content/didakticheskie-osnovy-distantsionnogoobucheniya-v-vysshikh-uchebnykh-zavedeniyakh>

7. Ващенко В.Ю., Дядичев О.В. Аналіз систем керування навчанням і контентом та їх впровадження в навчальний процес. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 12 (223). Ч. II. С. 5–17.

8. Колос К.Р. Система Moodle як засіб розвитку предметних компетентностей учителів інформатики в умовах дистанційної післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10 ; Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2011. 238 с.

9. Куклев В.А. Становление системы мобильного обучения в открытом дистанционном образовании : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 ; Ульяновский государственный технический университет. Ульяновск, 2010. С. 89.

10. Хуторской А.В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 541 с.

11. Чорна О.А. Педагогічні та інформаційні технології дистанційного навчання іноземних мов у ВНЗ. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. *Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2011. Вип. 18. С. 301–308.

12. Hymes D. On communicate competence / D. Hymes J.B. Pride and J. Holmes, (eds.): *Sociolinguistics*. Harmondsworth, Middlesex : Penguin Education, 1972. P. 269–293.

13. Ларіонова О.І. Особливості формування соціокультурної компетенції у немовному ВУЗі на матеріалі іноземної мови. URL: [http:// www.nbu.gov.ua>portal/ soc_Gum/Vlush/Fild/ 2012...5.pdf](http://www.nbu.gov.ua>portal/ soc_Gum/Vlush/Fild/ 2012...5.pdf)

14. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.

УДК 811.111'272'373.45=432.7

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.18.23>

АВСТРАЛІЙСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З АВТОХТОННИМ КОМПОНЕНТОМ: СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТИ

AUSTRALIAN ENGLISH PHRASEOLOGISMS WITH AUTOCHTHONOUS LOANS: SOCIOLINGUISTIC AND COGNITIVE ASPECTS

Полежаєв Ю.Г.,

orcid.org/0000-0001-9160-6945

кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент,

доцент кафедри іноземних мов професійного спілкування
Національного університету «Запорізька політехніка»

Статтю присвячено актуальним у сучасному мовознавстві проблемам етнічних контактів, їх впливу на формування національної картини світу та її вербалізації лексико-фразеологічними засобами. Увагу приділено розвитку фразеологізмів з автохтонним компонентом в англійській мові Австралії. Мета розвідки полягає в аналізі соціолінгвістичних та лінгвокогнітивних особливостей формування австралійських фразеологізмів, до структури яких інкорпоровано запозичення з аборигенних мов Австралії. Створення колоній в Австралії наприкінці XVIII ст., адаптація носіїв англійської мови до природних та соціальних умов життя на континенті, контакти з аборигенами, а також подальший розвиток мультикультурного австралійського суспільства – все це вплинуло на особливості конструювання та вербалізації національної картини світу. Моделювання австралійської картини світу відбувалося шляхом переосмислення простору, природи, соціальних стосунків, культурних цінностей, поведінкових орієнтирів та інших аспектів буття з опертям як на вже накопичений досвід, так і на нові знання носіїв англійської мови про довкілля. Комплексне застосування етимологічного, структурного, компонентного, концептологічного та контекстологічного методів дослідження дозволило отримати певні результати. Аналізовані одиниці є нечисленними та різноманітними за структурою і семантикою. Для формування фразеологізмів актуальними виявилися типологічні відмінності мов і культур у контакті, нерегулярність етнічної взаємодії, полікомпонентність мовної ситуації, нестабільність автохтонних номінацій, низький рівень лінгвокультурної компетенції мовців. З'ясовано, що ці фактори ускладнювали запозичення з автохтонних мов в англійську й уповільнювали їх фразеологізацію. Культурна маркованість назв суттєво не вплинула на активність утворення фразеологізмів. Комунікативна апробація одиниць та когнітивна доцільність зумовили залучення автохтонізмів до складу фразеологічних виразів в австралійській та інших англійськомовних культурах.

Ключові слова: австралійський національний варіант англійської мови, фразеологія, запозичення, автохтонні мови Австралії, мовні контакти, когнітивна модель, мовна картина світу.